

Jednostki samorządu terytorialnego odpowiadają za kształtowanie polityki oświatowej państwa. W tym zakresie racjonalizują ukształtowanie sieci szkół i placówek oświatowych, dostosowując je do potrzeb wspólnot lokalnych.

Aby sprawie wykonywać powierzone im zadania, samorządy zostały przez ustawodawcę wyposażone w kilka instrumentów. Mowa tutaj o możliwości:

- a) przekazywania prowadzenia szkoły lub placówki publicznej;
- b) likwidacji szkoły lub placówki publicznej;
- c) przekształcenia szkoły lub placówki publicznej.

Rozpoczynając analizę powyższych instrumentów należy w pierwszej kolejności odnieść się do ich definicji i podstawowego znaczenia w systemie oświaty.

Przekazanie – zgodnie z definicją słownika języka polskiego PWN polega na powierzeniu komuś czegoś.

W odniesieniu do systemu oświaty przedmiotem przekazania jest prowadzenie szkoły lub placówki publicznej. Możliwość przekazania prowadzenia przez jednostki samorządu terytorialnego prowadzenia szkoły lub placówki publicznej osobie prawnej niebędącej jednostką samorządu terytorialnego lub osobie fizycznej została wprowadzona do ustawy o systemie oświaty w roku 2009. Do czasu nowelizacji ustawy o systemie oświaty z dnia 19 marca 2009 r. rozważania dotyczące umowy jako formy, poprzez którą dokonuje się przekazanie prowadzenia szkoły publicznej podmiotowi niepublicznemu miały charakter wyłącznie teoretyczny. Jednostki samorządu terytorialnego nie mogły bowiem przekazać prowadzenia szkół podmiotom niepublicznym. Do kwestii tej odniósł się także Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z dnia 9 lutego 2006 r., gdzie stwierdził, że: „Ustawa o systemie oświaty w art. 104 ust. 1 oraz 105 zalicza do obowiązkowych zadań własnych gmin prowadzenie szkół podstawowych i przedszkoli. Obowiązkowy charakter tych zadań powoduje, że gmina nie może z ich wykonywania zrezygnować, czy też przekazać do wykonywania innemu podmiotowi – nawet fundacji, na której powstanie i działalność będzie wywierała wpływ (...) gmina zakłada wskazane w art. 5 ust. 5 placówki oraz następnie je prowadzi. (...) konsekwencją przekazania tego zadania własnego na rzecz fundacji byłoby, iż to właśnie władze fundacji będące organem założycielskim odpowiadałyby za działalność szkoły lub placówki, a nie gmina”.

Sytuację tę istotnie zmieniło właśnie dodanie od 2009 roku w art. 5 ustawy o systemie oświaty ustępów 5g–5r, które stworzyły możliwość przekazywania szkół liczących do 70 uczniów osobie prawnej niebędącej jednostką samorządu terytorialnego lub osobie fizycznej.

Likwidacja – w myśl definicji słownikowej polega na zniesieniu, usunięciu lub rozwiązaniu czegoś.

Kwestia likwidacji szkół publicznych została uregulowana w art. 59 ustawy o systemie oświaty. Opisaną tam procedurę likwidacji stosuje się odpowiednio do placówek publicznych, co oznacza, że podczas likwidacji placówki publicznej należy także uwzględnić specyfikę jej organizacji.

Przekształcenie – zgodnie ze słownikiem języka polskiego z przekształceniem mamy do czynienia w sytuacji dokonywania zmiany charakteru, statusu prawnego, struktury czy formy.

Ustawa o systemie oświaty w art. 59 ust. 6 przewiduje, że przepisy dotyczące likwidacji szkoły lub placówki stosuje się odpowiednio w przypadku ich przekształcania. Jak podkreśla się w doktrynie przekształceniem można określić w zasadzie każdą zmianę organizacyjną, aczkolwiek w rozumieniu komentowanego przepisu chodzi raczej tylko o taką zmianę, która polega na częściowej likwidacji szkoły lub placówki (Pilich Mateusz, Ustawa o systemie oświaty. Komentarz, wyd. VI, LEX). Za takim podejściem przemawia także treść uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 maja 2002 r., K 29/00 w którym TK stwierdził, że podstawowym założeniem art. 59 ustawy o systemie oświaty jest wyważenie interesów różnych uczestników stosunków prawnooświatowych: organów prowadzących z jednej strony i użytkowników szkół i placówek z drugiej strony. Interes zaś mieszkańców lokalnych wspólnot samorządowych mógłby być zagrożony w szczególności wówczas, gdyby wskutek zmian organizacyjnych zostali oni pozbawieni możliwości korzystania z usług publicznych szkół i placówek w takim zakresie, jaki im do tej pory przysługiwał.

W kolejnych artykułach każda z powyższych procedur zostanie szczegółowo scharakteryzowana.